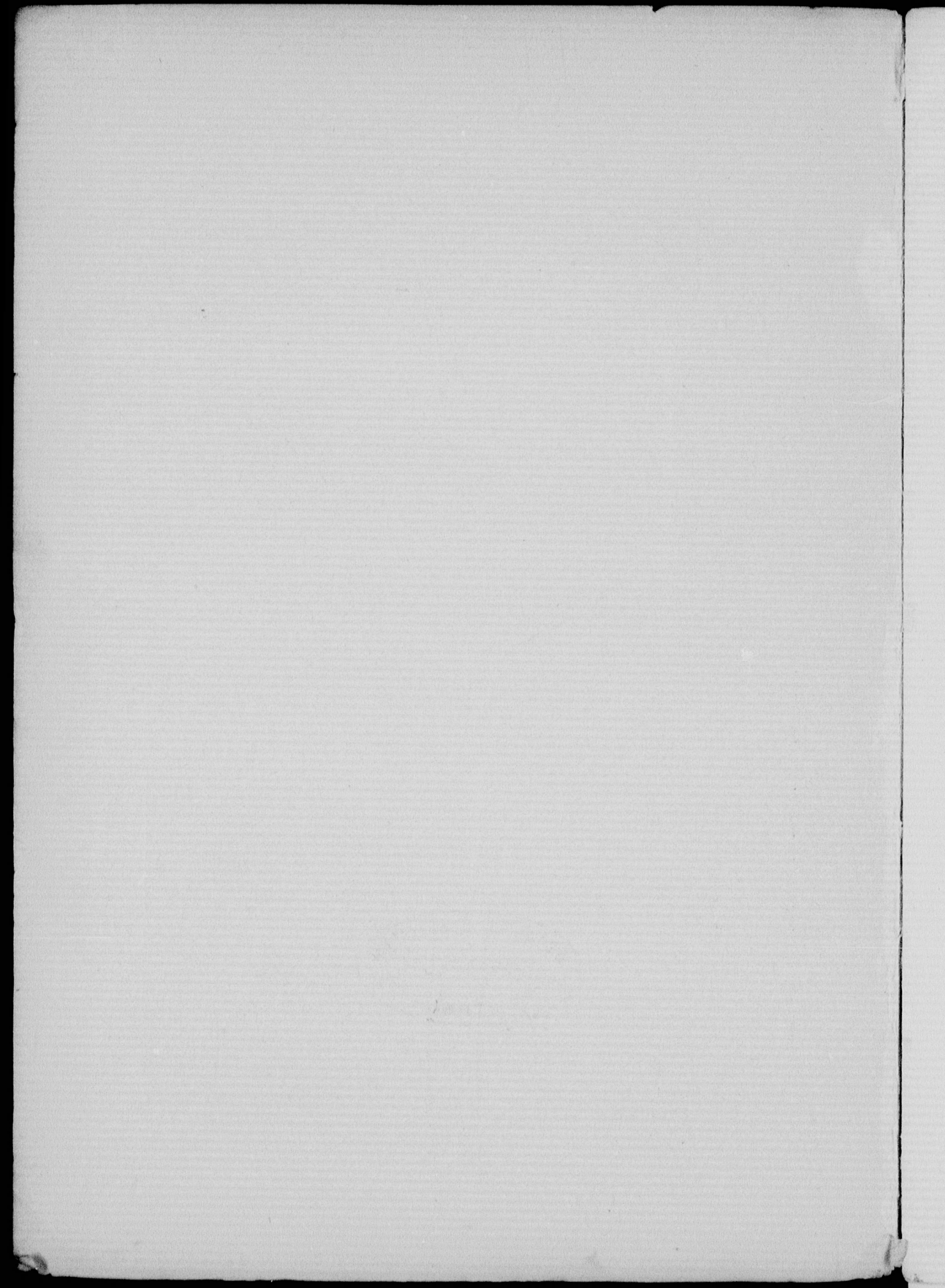

VERVULLING EN VERWACHTING.

TER

GEDACHTENIS AAN DE OPENING

VAN DE

MUIDERKERK

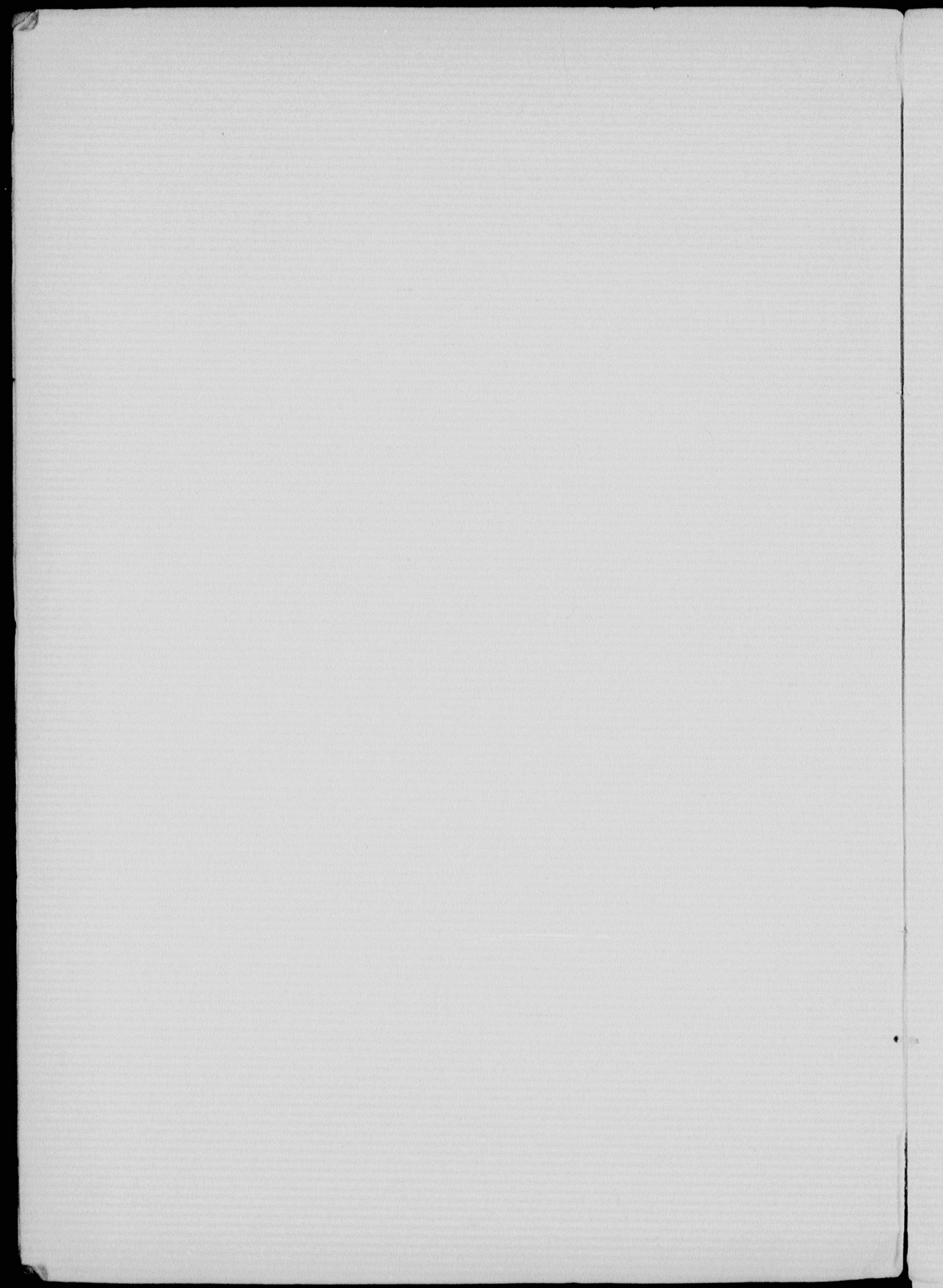
DOOR

Dr. G. J. V O S A z.

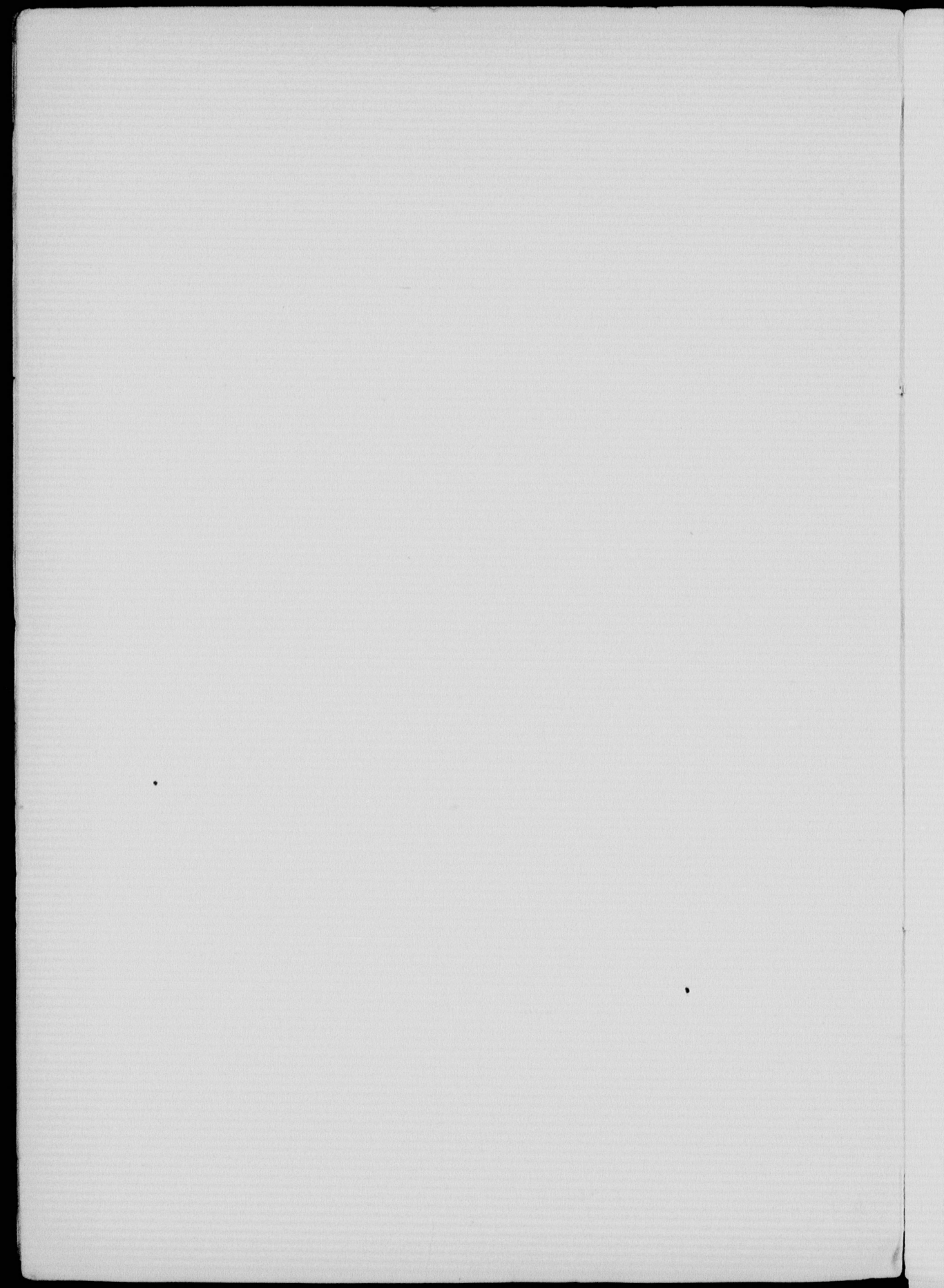
Alzoo hebben zij dit huis des Heeren ingewijd.
(1 Kon. 8 : 63.)

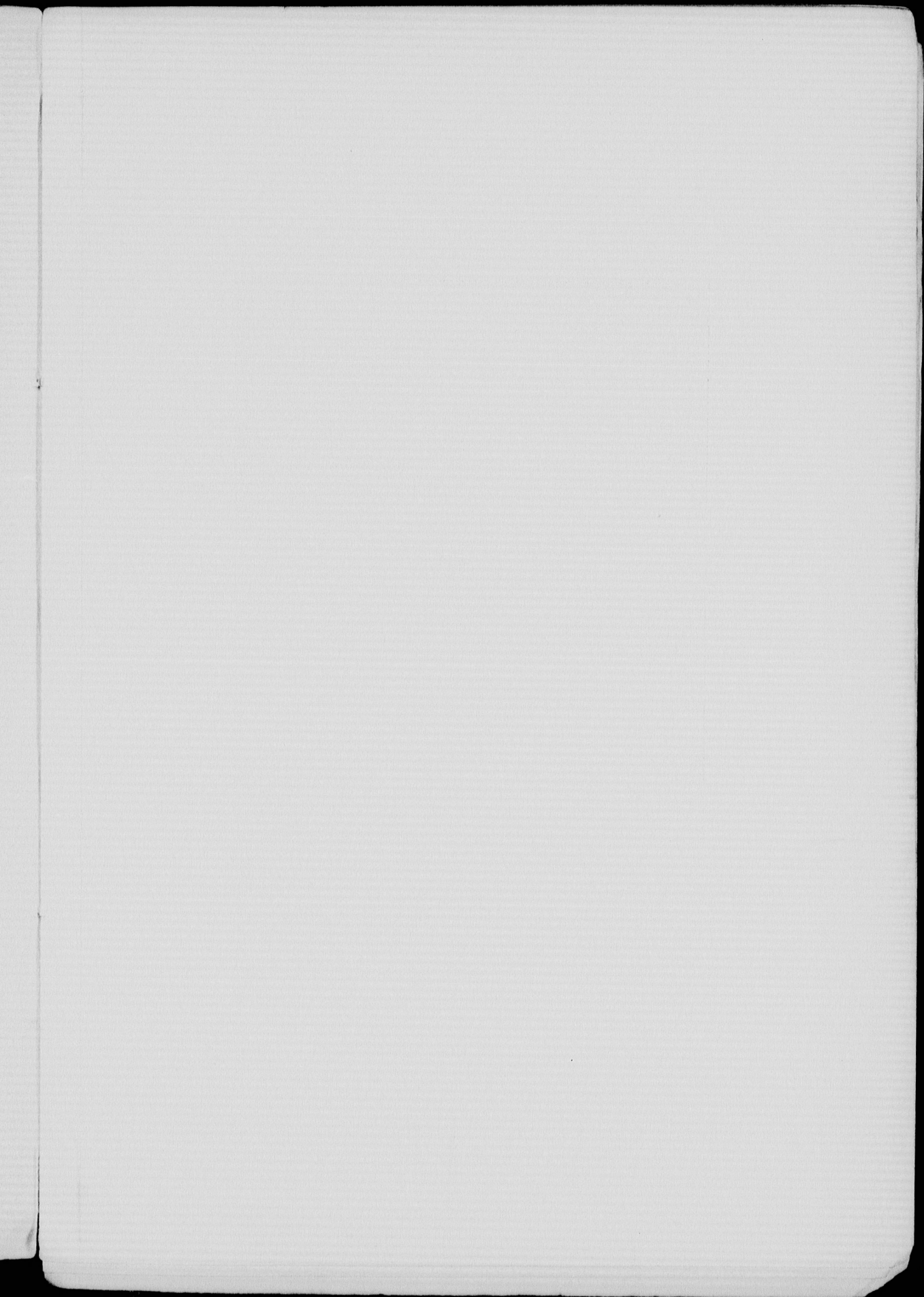

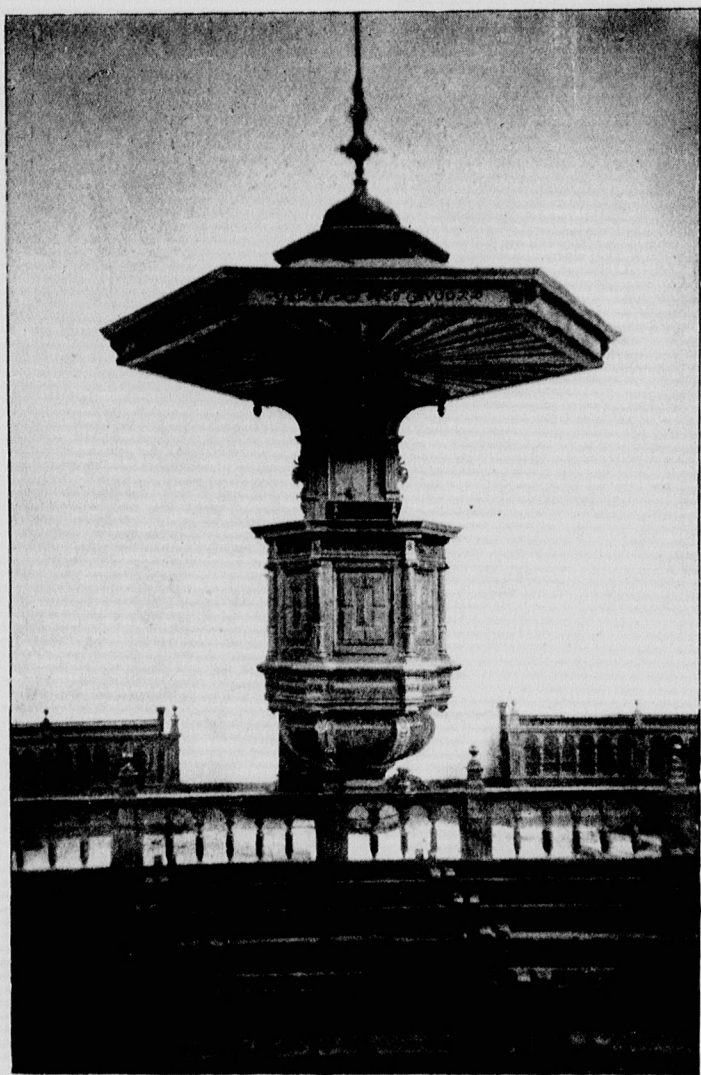
AMSTERDAM. — H. G. BOM.
1892.

* * De Kerkeraadscommissie tot den Bouw van de 12de Kerk der Nederduitsche Hervormde Gemeente van Amsterdam voelde zich gedrongen, in een feestelijken dank- en bidstond en in de tegenwoordigheid van Kerkeraad en Gemeente, dat gebouw, de Muiderkerk geheeten, voor den dienst des Woords geheel gereed te maken, den Heere op te dragen en tot bestuur en gebruik aan haren Lastgever over te dragen; gelijk zij, op den 1sten April 1892, den bovenbouw begonnen had (waarvan het getrouwe verslag in het Predikbeurtenblad van Woensdag 6 April voorkomt), alzoo wenschte zij, in verband tot het besluit van den Kerkeraad om er den dienst op 1 Januari 1893 aan te vangen, te eindigen, en wel in het middaguur van den 2^{den} Kerstdag. Aan dezen onvergetelijken stond vinde men in de volgende bladzijden eene zegenrijke gedachtenis.

Onderwijl de Voorzitter der Commissie, Dr. Vos, den van eikenhout vervaardigden, door eenvoud, netheid en deugdelijkheid aantrekkelijken predikstoel beklom, weerklonk van de Orgel-gaanderij het volgende lied :

Gezegend zij de groote Koning,
Die tot ons kwam in 's Heeren naam!
Wij zeeg'nen Hem in deze woning,
Wij loven Zijnen grooten naam!
Och Heer, geef thans Uw' zegeningen!
Och Heer, geef heil op dezen dag!
Och, dat men op deez' eerstelingen
Een rijken oogst van voorspoed zag!

Gij kwaamt dit volk wel hard kastijden,
Maar stortte het niet in den dood,
Verzachtte vaderlijk zijn lijden,
En redde het uit zwaren nood.
Zij zullen Uw' vergiff'nis prijzen!
Gij zijt in Christus, door Uw Geest,
Door Uw, ontelbre gunstbewijzen
Tot hulp en heil en vreugd geweest.

Dit is een nieuwe kerk des Heeren,
Waarin een dankbaar volk mocht treên,
Om U, o God! ootmoedig te eeren
Voor 't smaken Uwer zaligheên.
Ontsluit voor mijn' en veler schreden
Gestaâg de poorten van dit Huis!
Gelijk Gij deedt in 't feestlijk Heden,
Bij Jezus' Krib, om Jezus' Kruis!

Laat dus Zijn kerk Gods goedheid loven,
 En zeggen: roemt Gods majesteit!
 Zijn goedheid gaat het al te boven,
 Zijn goedheid duurt in eeuwigheid!
 Laat die hier bouwden God nu loven
 En roemen in Gods mogendheid!
 Zijn zegen daalde neer van Boven,
 Zijn trouwe duurt in eeuwigheid!

Een tachtigtal jongelieden, bijna alle woonachtig in de omgeving van de nieuwe kerk, veelal leerlingen van Dr. Vos zelve, hadden zich, onder de bekwame leiding van den Heer G. J. van Zanten, Hoofd der Diakonieschool No. 1, geoefend, om in een viertal liederen te zingen, w a t, of zoo als, de talrijke schare zelve hoogst bezwaarlijk zou kunnen zingen. Wordt allen de hartelijkste dank gebracht, inzonderheid den onderwijzer, die zorgde voor muziek en zang, niet minder Ds. E. Weiss, Predikant der Hernhuttersgemeente te Haarlem, die aan dat loflied zijn stichtelijke melodie schonk.

Het lied zelf werd, door eene andere hand, aan Ps. 118, den oudsten, ons bekenden, inwijdingspsalm ontleend. Het 1ste couplet doelt op de beteekenis van het Kerstfeest; het 2de zinspeelt op de bange dagen van 1886 en de daarop gevolgde bevrijding; het 3de omschrijft de beteekenis dezer feesture; het laatste noodigt de bouwers tot ootmoedigen dank aan God.

Na het uitspreken nu van het Votum hield Dr. Vos de volgende rede; de daarbij door ZEerw. verrichte handelingen en de gezongene liederen zullen den lezer ter plaatse aangeduid worden.

„Wie is de man, die een nieuw huis heeft gebouwd, en het niet heeft ingewijd? die ga heen en keere weder naar zijn huis, opdat hij niet misschien in den strijd sterve en iemand anders dat inwijde.”

Mijne Hoorders! Moest dit woord door de Ambtslieden van Israël gericht worden tot het volk bij het uittrekken tot den strijd, geen wonder, voorwaar! dat wij het niet minder toepasselijk achten voor een huis, dat den Heere gebouwd werd. Is dus de inwijding van zulk een huis een onvermijdelijk werk, een heilige plicht, we zouden zeker onze stemming bederven, indien we daarvan eene uiteenzetting gaven. „Inwijden” is in gebruik nemen, dat is buiten kijf! Maar het zegt meer, het is ook beproeven, en mitsdien volkomen gereed maken. Maar het is bovenal „door gebeden en dankzeggingen” den Heere toewijden, opdat het Zijn eigendom, Zijn heiligdom worde. Waar dan ook het godsdienstig gevoel sprak, daar had eene handeling van dien aard plaats; ja, heeft de Heer

des tempels niet zelf het feest der Maccabeesche tempelwijding door Zijne tegenwoordigheid verheerlijkt, opdat wij ook in deze Zijne voetstappen zouden wandelen? 1)

Weest ons dus welkom in den naam van Jezus Christus, saamgekomen als gij zijt tot zulk een werk, waarvan de nuttigheid aan de noodzakelijkheid beantwoorde door Zijnen onmisbaren zegen!

Nog ruischt door den steeds wassenden tempel des Heiligen Geestes het Kerstlied der verlostten, verlost door het nooit genoeg geprezen wonder van de vleeschwording des Woords, die heiliging van ons vleesch tot Gods onvergankelijken tempel; wat dunkt u, zou niet ons lied een voortzetting daarvan zijn, en de voorgenomene handeling een waardig besluit van geheel het zinrijke feest? Wat wij van den Heer ontvingen, dat geven wij Hem terug; eene kerk is wel eene zeldzame, maar toch eene alleszins gepaste Kerstgave aan den Christus. Zulk een schat dus den geboren Koning te mogen aanbieden, het is u allen tot groote vreugde, niet het minst de Commissie, als wier Voorzitter ik optrad; vooral mij zelven, die nu één mijner innigste wenschen vervuld zie; eene vreugd, die niet weinig verhoogd wordt door de hooggewaardeerde tegenwoordigheid van u 2).

Doch meer dan genoeg reeds, om nogmaals de grondgedachte van den oudsten inwijdingspsalm te herinneren: „Dit is de dag, dien de Heer gemaakt heeft,” zoo treffend voortgezet, eeuwen daarna, door het inwijdingslied van het Nieuwe Testament: „Mijne ziel maakt groot den Heer en mijn geest verheugt zich in God, mijnen Zaligmaker;” en om alzoo reeds terstond onze gevoelens

uit te drukken door den ouden en altijd nieuwen lofzang, met een warm hart en vol gemoed gemeenschappelijk aan te heffen:

Ps. 103: 1:

Loof, loof den Heer, mijn ziel, met alle krachten;
Verhef Zijn naam, zoo groot, zoo heilig te achten:
Och, of nu al, wat in mij is, Hem preez!
Loof, loof, mijn ziel, den Hoorder der gebeden;
Vergeet nooit een van Zijn' weldadigheden:
Vergeet ze niet, 't is God, die z'u bewees!

Ja, wel werden onze gebeden verhoord, naar den rijkdom van goddelijke barmhartigheid en door de sterkte zijner kracht! „Eben-Haëzer", het opschrift van den gedenksteen, bleek ook nú evenzeer eene voorspelling van Gods mond, als eene ervaring van Gods arm te zijn. Immers, nog heugt ons die 1ste April, toen wij onder het vroolijk wapperen van onze opwekkelijke driekleur, bij het ontkiemend groen der onsterfelijke hoop, en gekoesterd door eene glansrijke voorjaarszon, met groote geestdrift en goeden moed dien stillen getuige plaatsten:

»Steen, waarop de Toren rijst,
Die gestaag naar Boven wijst,
Steen, die spreekt tot hart en geest:
»God is ons tot hulp geweest!«

Was toen toch de omtrek zelfs van het gebouw nog moeilijk te onderkennen, thans, nog geen negen maanden later, weerklinkt al forsch de danktoon binnen de hechte muren van het voltooide gebouw, waarvan gij zeker reeds de stichtelijkheid en degelijkheid geprezen hebt.

Evenwel, nog niet de volkomen gereedheid? Ik versta u. Eenvoudige opperzalen, donkere spelonken, doolhofachtige catacomben kunnen evengoed als onze nieuwe kerk heilighdommen des Heeren zijn; zelfs een orgel mag er aan ontbreken, maar niet het voornaamste gereedschap: het Woord van den Eigenaar zelve, en mitsdien ook de Schrift der Verwachting en der Vervulling. En nu ziet gij daar den Bijbel van den Voorlezer, het geschenk van eene geliefde zuster voor eenen diepbetreurden broeder, en ginds de Kerkboeken voor uwe Opzieners, en andere broeders, tevens eene kostelijke hulde van het Bestuur der Amsterdamsche afdeeling van het Bijbelgenootschap; maar gij aanschouwt nog geen exemplaar van dat dierbare boek op de Aanspraakplaats van den Dienaar des Woords. De kroon der inrichting ontbreekt nog. Waarom? De bekroning moest mede uw daad zijn, kinderen van het Boek! De laatste daad der voorbereiding zij de eerste van ons aller wijdingswerk! 3)

Geliefden! Aanschouwt dit kostelijk geschenk van eene ons onbekende geefster: Gij leest: „1891. Voor de 12de kerk. Blijvend dankoffer aan den Heer der Gemeenten voor het groot volbracht Verlossingswerk op Goeden Vrijdag.” Dat getuigenis in zilver is meer dan goud waard, verhoogd door de zinnebeeldige bede daarboven: het wapen van Amsterdam met de Keizerskroon rustend tusschen twee saamverbonden fakkelen des lichts, den fakkel der Wet en den fakkel der Getuigenis, en onwaardeerbaar gemaakt door dien bij Johannes 19: 30 opengeslagen Bijbel, neergelegd op het Kruis der voldoening en op het Anker der hoop, ja gedragen door een

Hart, dat van wederliefde brandt. Bovendien is, door de welwillende beschikking van den beroemden uitgever en kunstvaardigen binder, dit exemplaar schier onwaardeerbaar door zeldzaamheid 4). Doch boven alle goud des geloofs en zilver der dankbaarheid, boven alle Bijbelliefde en gewijde kunst staat het Woord zelf, dat volstrekt onwaardeerbaar en onmisbaar is. In den naam nu van Hem, die het sprak, wordt deze Bijbel hier op de bestemde plaats gelegd en — ontsloten, met de bede, dat wij Zijn Woord steeds met zachtmoedigheid ontvangen, in ootmoedigheid gelooven, en vrijmoediglijk belijden; dat het nooit verdonkerd, en steeds met verlichte oogen aanschouwd worde; dat het, aan duizenden hier verkondigd in al zijn waarheid en klaarheid, dertig- en zestig- en honderdvoud voortbrengen ten eeuwigten leven, en dat alzoo de Heilige Geest Hem verheerlijke, die zelf het vleeschgeworden Woord is. Amen!

Na alzoo de toebereiding volbracht te hebben, wordt uwe belangstellende aandacht als van zelf gevraagd voor een woord, dat van Jezus' lippen gevloeid is, een woord dat zoowel zijn eigen, geheel eenig werk kenschetst, als het karakter van deze zeldzame feesture. Ik bedoel het Luc. 14: 21 bewaarde bevel:

„KOMT! WANT ALLE DINGEN ZIJN NU GEREED!”

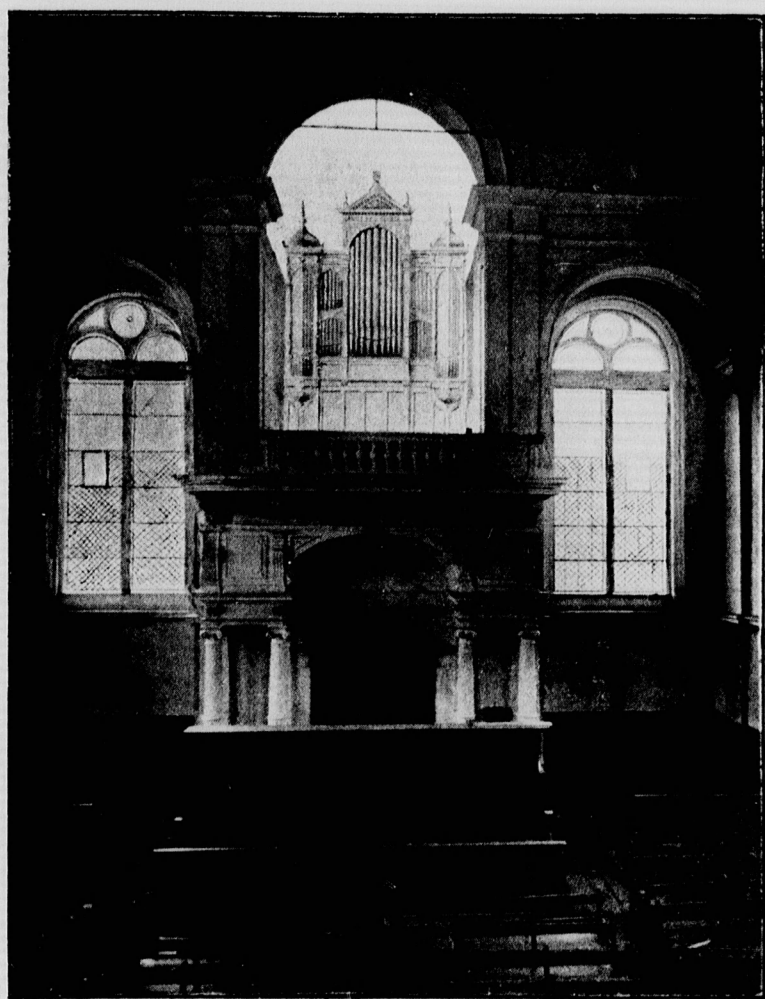
De keus van het Tekstwoord behoeft geene rechtvaardiging. Het kenschetst zoowel de Verwachting van het Nieuwe als de Vervulling van het Oude Verbond. Onder het Oude de Belofte: de Heer der heirscharen zal op dezen berg (op Moria, den berg waarop Hij zich van het offerlam voorzag) allen volken een vetten maaltijd

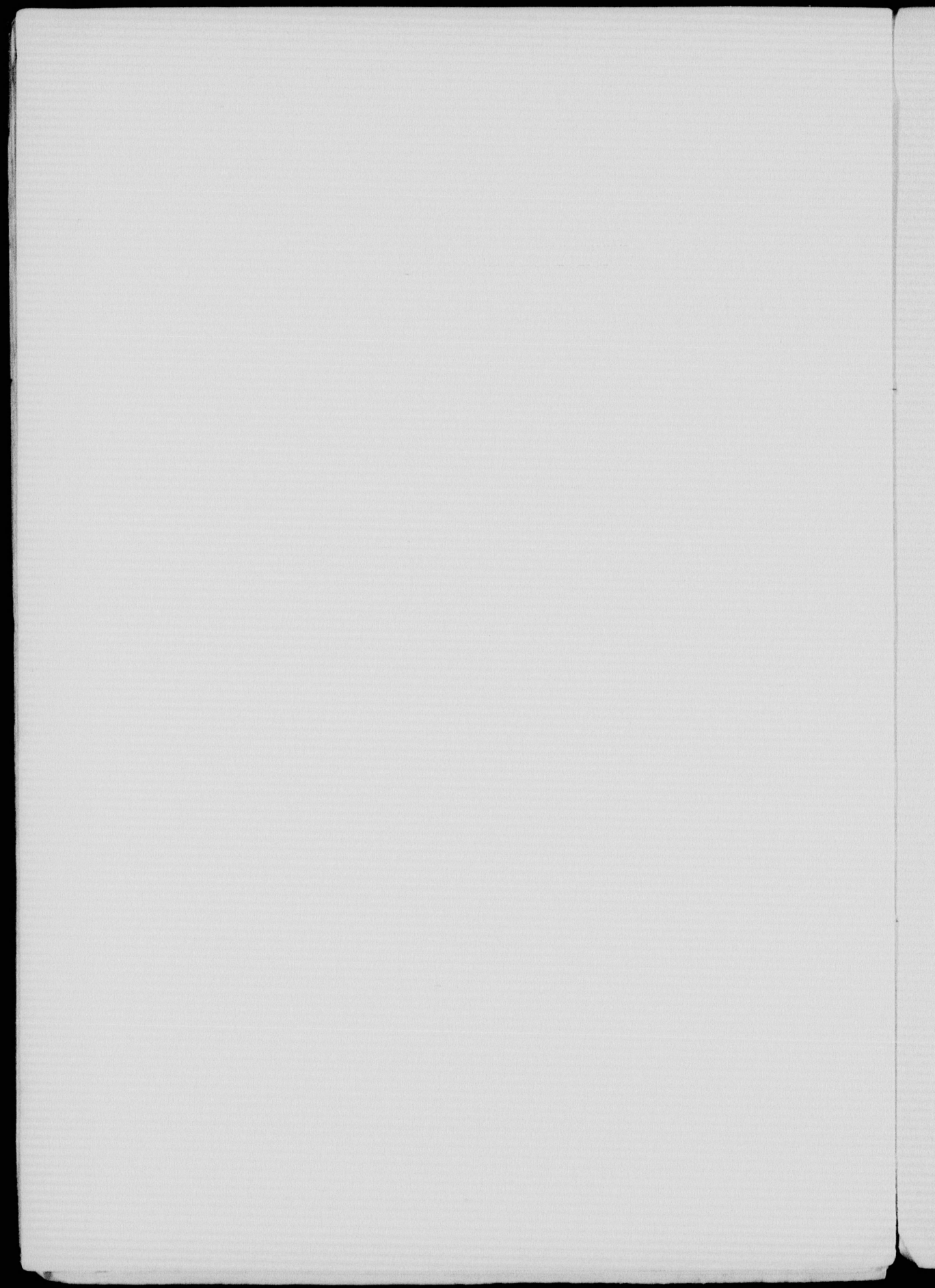
maken; en insgelijks de Noodiging om te komen, als 't gereed zou zijn. Onder het Nieuwe de blijde Boodschap van den Zoon in dienstknechtsgestalte verschenen: „Alle dingen zijn nu gereed. Zijne verschijning was de Vervulling; Hij zelf het brood en het water, de melk en de wijn; Hij zelf de verzading, maar ook de verbinding van alle dischgenooten, verheugd in den Gastheer, die dat alles bereidde, die dus ook het onwraakbaar bevel doet komen tot alle Genoodigden: Kom t, KOMT, KOMT tot mijn Avondmaal, en met alle recht verwachten mag, dat zij allen zich spoeden naar Zijn tafel.

Doch zietdaar dan ook aangeduid, wat ik in deze ure te zeggen heb. Gebouwd ter vervulling van schreiende behoeften en onafwijsbare eischen in de gegronde verwachting van dankbaar gebruik is dit den Heere te wijden gebouw bestemd tot een eetzaal in het Koninkrijk des vredes, der gerechtigheid, en der blijdschap in den Heiligen Geest!

Doch éér ik deze twee denkbeelden ontwikkele, een woord van dank, bovenal aan Hem, die ook van dit huis de Bouwmeester is, en ook in dit huis als Gastheer regeere, en zich daartoe genadiglijk wilde en wil bedienen van menschenhanden.

Allereerst een woord tot u, waarde broeder Vixseboxse! Hadt gij reeds jaren achtereen, zelfs in bange tijden, Oost-Indische dienstjaren gelijk, de Tafelen trouwelijk gediend, thans hebt gij op de loffelijkste wijze een ander dienstwerk volbracht. Veel werd van u gevorderd: degelijkheid en netheid en geschiktheid en goedkoopheid moesten vereenigd verschijnen in dit gebouw, en ziet! ook eene betame-

lijke sierlijkheid en rustwekkenden aanblik ontbreken niet. Neen, gij spreekt niet als Nebucadnezar, toen hij zijn Babel overzag, maar in den geest uwer beroemdste vakgenooten, van Bezaleël en Ahóliab, en daarom spreek ik ook niet verder van uw werk of van uw persoon. Maar dit wensch ik u, uit naam van geheel mijne Commissie, en immers ook uit naam van onze Gemeente, toe: Dien onze kerk nog lang, en sticht in haar nog menig huis, waarin de Heer Zijne tafel aanricht en als de Gastheer voorzit en dient!

Prijst dit werk zijn bouwheer, niet minder u, die het bouwplan hebt uitgevoerd, geachte Aannemers, Verbeek en Warners! Reeds voorlang verzamelaars voor den kerkedienst, was het u eene behoefte des harten, voor den dienst des Woords te bouwen, zelfs tot groote tevredenheid mijner Commissie, en dankbaar blikk gij omhoog tot Hem, die haar vervulde. Bovendien, wie ook onder U hebben gearbeid, zij hebben, evenals de Opzichter, of welke ondergeschikte ook van den Architect, zij hebben begrepen, wat eene toekomstige kerk eischt. Tijdig, of ontijdig, op het terrein verschijnende, hebben wij, leden der Commissie, nooit iets onbetamelijks gezien, nooit een onvertogen woord gehoord. Wij hebben elkander steeds van noode: zonder de hand zou het hoofd, zonder het vernuft de werkkraft niets zijn. Maar beide vereenigd in den dienst van den Oppersten Bouwmeester, — deze begeerte is, hier althans, voldaan, en het zij uw voorrecht, nog menig Kerkgebouw te doen rijzen ter vervulling van geestelijke nooddrift.

Maar ook een woord van welgemeenden dank aan u, Kerkelijke Commissie, trouwe „Goedtschuysberaaders” 5), met name aan uwe Bouw-commissie: gij stondt ons met

raad en daad ter zijde. Hier werd — gij erkent het — aan den dienst der schoonheid weinig, destemeer aan de voorvaderlijke hechtheid geofferd, op den duur de grootste zuinigheid en — voorwaarde van blijvende schoonheid. Werd alzoo ook uw verlangen bevredigd, vervulde God bovenal dezen, uwen en mijnen, wensch, dat het gebouw, straks onder uw veel zorg en veel geld eischend bestuur te plaatsen, uwe inkomsten eer vermeedert, dan vermindert, en een veelgebruikt middel worde tot verkrijging van de geestelijke goederen. En nu, gij Gemeente zelve! Van dit gebouw mag wel met den meesten nadruk gezegd worden, dat het door uwe leden gesticht werd. Door stellig niet minder dan 1400 giften werd een tonnetje zoo wat gevuld. Onze hoop werd niet beschaamd, het dankbaar leven werkt nog krachtig in u. Er moest veel overwonnen worden: wantrouwen, teleurstelling, moedeloosheid, onverschilligheid, liefdeloosheid; en die booze machten werden voor een goed deel verslagen. Wij konden beginnen, voortgaan, voleinden. Dankbaar zijn we dus, zéér dankbaar. Doch . . . of ik ook voldaan ben, geheel voldaan? Ik denk aan de schuld, die voor het gebouw gemaakt werd. Het bouwen is hier zoo duur; daardoor wordt het „kostelijk Amsterdam” onschatbaar, dat „Averechtse Masten Wout, Veen vol steenen, Zak vol Gout” 1); het onbeduidende plekje, waarop dit kerkje verrees, eischte niet minder dan f 36,000, de grondslag f 16,000, het gebouw zelf minstens f 130,000 6). Mochten de dankoffers der inwijding, die gij bij het verlaten zult bieden, onze verwachting verre overtreffen!

1) Huygens.

Bovenal echter denken wij aan nóg een schuld: welke arbeid is volmaakt, welke arbeider onberispelijk? Wat mijne Commissie deed, verhaale en beoordeelde een ander. Hare bede werd verhoord, haar verlangen vervuld: dat is haar genoeg. Mij aangaande, haar Voorzitter is, wat hare medewerking betreft, even voldaan, als dankbaar; ja, ware het geoorloofd geweest, ik zou dit kind van veel zorgen en gebeden, en betrekkelijk ook des ouderdoms, gaarne den naam zien dragen van Johannes, genade-geschenk Gods. Zonnig was de aanvang en de voortgang en het einde van het werk; zelfs geen enkel ongeval had er bij plaats. „Ik ben geringer”, zoo spreekt mijne Commissie in haar hart, „ik ben geringer, Heer! dan al die onverdiende en telkens verbeurde weldadigheid, ons en onze Gemeente bewezen! Mocht Hij nu maar in dit huis als Gastheer spijzen en drenken!”

Geliefden! zoo voortgaande, zou mijn gevoel mij overmeesteren. De in mij heerschende gevoelens worden dan ook het best door anderen uitgesproken. Dus noodig ik ons zanggezelschap uit, ze te vertolken door te zingen:

Ontsluit Gods Woord! Ontsluit uw oog!

Gij dankbre schare, blik omhoog!

Hij komt, die boven alles woont,

Die boven lucht en wolken troont,

Die heil en leven in Zich heeft;

Komt, zingt tot eer van Hem, die leeft:

Geloofd zij God!

Gezegend land, gezegend oord!

Dat Hem als Koning toebehoort.

Hij heeft op aard Zijn rijk gesticht,

Hij is het ware levenslicht:

Genade brengt des menschen Zoon!

Ontsluit Gods Woord! Ontsluit uw oog!
 Gij dankbre schare! 't Hart omhoog!
 Dan heerscht die Koning ook in u,
 Brengt Heil en Leven, ja reeds nu!
 Lof, prijs en eere zij gebracht
 Het Lam, voor ons geslacht!

O kom, mijn Heiland, Godes Zoon!
 Gedaald van 's Hemels hoogsten troon,
 Tot heil van stervelingen!
 Woon in dit huis met Uwen Geest,
 En maak voor ons dit henglijk feest
 Ten zegen, voor ons allen!
 O trouwe Heiland!
 Door Uw vredeboden
 Doet Gij zondaars nooden
 Tot het hoogste Goed!
 Ja, Gij Heer daar Boven,
 Dien we allen loven
 Om uw dierbaar bloed!
 Godes Zoon,
 Ons schild en loon!
 Buiten U is ons op aarde
 Alles zonder waarde! 1)

Komt dus: alle dingen zijn nú gereed!

God is gedachtig geweest aan Zijne barmhartigheid, en aan Zijn heilig verbond, aan den eed, dien Hij zwoer, om den beloofden maaltijd te bereiden, om de onsterfelijke zielen van stervelingen te vervullen met het hoogste goed.

1) De melodie is van Palmer; de woorden zijn van een ongenoemde, naar een Duitsch lied.

Heeft men van Mohammed durven zeggen: „Niemand is grooter dan hij”, wijl hij Profeet en Wetgever tegelijk zou geweest zijn: stichter van een godsdienst en van een staat, onvergelykelyk is dan wel de Christus, nademaal Hij niet enkel eeuwige levenswoorden sprak en een eeuwig koninkrijk gesticht heeft, maar ook, door Zijne vrijwillige zelfovergave tot in den dood des kruises, Zichzelven heeft gegeven ten spijs en drank. De Mohammedaansche wijsgeer Averroës mocht spotten met die Christenen, die inslikken wat ze aanbidden, de geestelijke aanbieder Gods weet, dat door het gebruiken van den gekruisigden en verreezen Heiland het ware leven wordt geschonken. Wát dan onze zielsbehoefsten bevredigt?

Het daagde eindelijk in het Oosten, waarheen ook nu uwe blikken zijn gericht, het Oosten, waar de zon verrijst uit het donker, maar waar ook de opgang uit de Hoogte, die reeds lang de kimme van het morgenrood der hope had gekleurd, onzen nacht van zonde en schuld kwam verdrijven. Doch hoe? Ongetwijfeld zegevierend, maar niet in onbenevelde glans, niet in schitterenden gloor. Uit een maagdelijken schoot, de windselen der armoë, de krib der vernedering, de spelonk der verstooting ging Hij op, ja zéer spoedig en bij toeneming bestookt door het ruwe Noorden, zoodat zelfs zijn graf bij de goddeloozen gesteld werd op de harde Hoofdschedelpiaats. Evenwel Hij, die overwinnend was uitgegaan om te overwinnen, Hij verwon en dood en hel, zoodat onze Noord-Oosterpoort den binnentredenden, Herders en Schapen beiden, toeroept: „Houd in gedachtenis, dat Jezus Christus uit de dooden is opgewekt, welke is uit den zaden Davids, en aldus krachtelyk bewezen is te zijn de Zone Gods, naar

den Geest der heiligmaking" (2 Tim. 2 : 8, Rom. 1 : 4). Vertrouwt gij dit onbedriegelijk fundament van de hoop der Kerk en van de Kerk zelf der hope, de zon volgend, heft gij meê het avondmaalslied aan: „Geloofd zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, die, naar Zijne groote barmhartigheid, ons heeft wedergeboren tot eene levende hoop, door de opstanding van Jezus Christus uit de dooden" (1 Petr. 1 : 3). En naarmate gij, altijd de zon volgend, door het Zuiden naar het nevelig Westen uw schreden richt, gevoelt gij de noodzakelijkheid der bestendig verhoorde en geheel te verhooren avondmaalsbede: „De God nu der hoop vervulle u met alle blijdschap en vrede in het gelooven, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop, door de kracht des Heiligen Geestes" (Rom. 15 : 13). Maar zonder den Noordewind in ons leven wordt ook ons graan niet deugdelijk, en al onze nooddrift niet vervuld. Daarom staat tegenover die alles omvattende bede de zinrijke drievoudige vermaning, die bestendig aan de geestelijke tafel gehoord wordt: „Verblijdt u in de hope. Zijt geduldig in de verdrukking. Volhardt in den gebede" (Rom. 12 : 12).

Doch de Heer schenkt nog veel meer! Waarschijnlijk hebt gij het reeds opgemerkt. Waar de avondzon, over dien dooden-akker heenstrijkend, nederzinkt in den duisterten afgrond, daar is het ook, om het randschrift van het ónze Gemeente alléén 8) toekomend Zegel zoolang mogelijk te verlichten: „De rechtvaardige is moedig als een jonge leeuw." Immers, daar vertoont zich de koning der verschrikking! Doch gij, die den Christus hebt gegeten en gedronken, gij steekt, het Anker der hoop omklemmend, heldhaftig het hoofd omhoog, uitziende en

opziende naar de volkomene verlossing, reeds waargenomen op de torenspits, vanwaar de heraut van den komenden Morgen verkondt: „Het Licht verwint; de laatste vijand, die te niet gedaan wordt, is de dood!”

Zalig dus, die brood eten in het Koninkrijk Gods, die het Woord Gods hooren en bewaren, die gehoorzaam zijn aan het gebod des Hemels: „Gedenkt het Woord!”, die voldoen aan de roepstem: „Komt, want alle dingen zijn nu gereed.” Vervuld worden al hun behoeften door Hem, die alles vervult, met zichzelven.

Geliefden! dat daartoe een huis als waarom en waarin ik u zooeven heb rondgeleid noodig was, behoef ik niet meer te betoogen, nu gij het zelf metterdaad hebt erkend. Gij zijt, ter volbrenging van het bevel, al was het dan niet haastelijk, toch eindelijk uitgegaan in de straten en wijken der stad, in de wegen en heggen, om tot binnentreden te dwingen. Gij hebt ook nu de begeerte van uwen Kerkeraad vervuld, toen hij in 1878 ten behoeve van den bouw eener elfde kerk u opmerkte⁹⁾: „Eene Kerk, die hare eigene leden verachteloost, die aan de geestelijke voeding en verzorging, niet slechts van een deel, maar van alle hare schapen, niet al die zorg wijdt, waarop zij recht hebben, en voor hen niet al de gelegenheden van leering en stichting opent, die binnen haar bereik zijn, — zulk eene Kerk heeft opgehouden eene levende Kerk te zijn: in haar mogen vrij hare dooden de dooden begraven.” Gij hebt aan de behoeften van deze schapen voldaan, voor wie zelfs geen hulp-stal gebouwd werd, ver verwijderd van de grasrijke weiden, die vele oude gemeenteleden moesten verlaten en vele nieuwe,

van elders hier gevestigd, moeilijk konden vinden. Zelf in de ballingschap met gastvrijheid gezegend, hebt gij, o Geuzen-gemeente! ook daardoor u, op uwe beurt, een weldoend gastheer getoond, en zijt ge voortgegaan op de historische lijn 10). Immers, waar steeds vele vreemdelingen uwe grenzen deden uitzetten, daar hebt gij zelve, voor de Nederlandsche althans, ook gesticht, wat hun geestelijke behoefte kon voldoen. Ik denk hier bijv. aan de Ooster- en de Eilands-kerk, reeds als houten loodsen op den 1sten Kerstdag van 1660 ingewijd. In die dagen waren de voornemens van Amstels stedemaagd voortreffelijk: er zouden in de nieuwe vergrooting nog vier of vijf gebouwd worden; gij weet: er werd enkel een noodhulp aan den Amstel gezet; het ging met dat bouwplan evenals met het ontwerp van den toren onzer Nieuwe Kerk. Doch hoe dit zij, gij hebt het weër opgevat en gedeeltelijk uitgevoerd, gij geestelijk nakroost van wie de Amestelle bevrijdden en beroemd maakten, en dat in veel ongunstiger omstandigheden: ruim 7 jaren na de Koepel wordt de Muiderkerk ontsloten! Ja, wat zeg ik? Is 't u niet, alsof de dochter, in 1334 van de moeder gescheiden 11), nu zeldzaam groot geworden, haar, des noodig, ter hulpe nadert? En moest zij, vóór dat gedenkwaardige jaar, langs den zilveren Amstel ten disch gaan, thans roept Ouderkerk als met luider stemme haar toe: „deze weldadigheid is schuldbetaling: gij hebt gedaan naardat uzelve gedaan werd! Zoo moeder, zoo dochter!”

M. H.! Nu we eenmaal op het gebied van de oude geschiedenis onzer nieuwe omgeving zijn, vertoeven we er nog een paar oogenblikken; de naam reeds van ons kerkgebouw eischt het. Immers, slechts aan uwe reeds

eenmaal weggezakte Muiderp o o r t ontleend, geenszins aan den beroemden „Muiderkring”, evenmin aan het beruchte Muider slot, spreekt hij mij als van Amstel's vrees, om zich in deze richting uittebreiden. Zij kon — in 1658 — het oude dorpke Outewaal 12), op en aan den St. Anthonisdijk gelegen, ongeveer waar nu, ten Noorden van ons, Artis getuigt van 'smenschen tem-vermogen, verslinden, en zijn St. Annakapel ten leste laten rusten in de Pool op de Ygracht. Zij kon Outersdorp, aan den Diemerdijk, ten Oosten, zonder leedwezen zien verkeeren in een doodenakker voor Amsterdamsche Israëlieten. Zij kon in 1731 de ambachtsheerlijkheid van De iemen koopen, eene oude bezitting van den huize Aemstel, reeds voorlang met den grond gelijk gemaakt. Maar zij bleef op een eerbiedigen afstand van Muiden, ja van Diemen. Was het uit angst voor het slot, in het begin der dertiende eeuw, door haren Gijsbrecht II gebouwd? Uit afschuw van den welbekenden moord op „der keerlen God”? Uit berouw over de krachtige hulp, in 1573 geboden aan de tyrannie, toen Spaansche oorlogsschepen op „de bruischende Diemerzee” donderden tegen de vrijheid van godsdienst, of prinselijke troepen zich op den Diemerdijk verschansten tot ontzet van het benarde Haarlem?

Mijne veronderstelling is wel vereerend, maar er is eene eenvoudiger oplossing van het vraagstuk. Zoodra men kon, ging men in deze omgeving niet werken, noch wonen, maar genieten.

Langen tijd kon men niet. Meeren links, poelen rechts, slooten in den rug, stroomen in 't gezicht. Van deze nieuwe stad vooral gold wat een onzer geliefdste dichters 13) eens van de oude stad zong:

Daar zocht de hengelaar het baarsje te verrassen;

Daar wierp de visscher 't kruisnet uit,

Of met zijn zegen gaârde uit zoete en zoute plassen

Het schubbig volkje van rivier en zee als buit.

Het „groene Diemermeer” moest 14), in 1630 ingedijkt, herschapen worden in een landschap van lusthoven. Het kostte veel moeite; twintig jaren later brak de Zuiderzee door haren keerdijk, en wederom twintig jaren daarna gaf de angst voor Frankrijk's nakend leger deze streek weer ten prooi aan 't verraderlijkst element. Doch sedert konden zeer vele van de toen aanwezige 600 karossen zich veilig heenspoeden naar deze „heel vermaaklijke Landts-douwen en schoone heerlijke Landt-huysen, cierlyk met Boomen en Tuynen bezet, . . . Visrijke Vivers en Revieren” 14). Men werd naar hier gedrongen door rust-lust, niet door werk-drang.

Hoe dit zij, de voormalige waterrijkheid dezer streek staat met den bouw van de Kerk evenzeer als van de Stad in onafscheidelijk verband; en was de stoffelijke welvaart aan het Y, of 't water, verbonden, niet minder de geestelijke. Immers 15), reeds in 948 werd de visscherij van Amuden en de Almere met de cogschuld geschonken aan de St. Maartenskerk, 't palladium van 't Sticht, de Moeder onzer kerken; en sedert 21 April 953 verheugde zij zich over het bezit van al die keizerlijke goederen, alsmede over de domeingoederen langs de Vecht. De leenroerigheid van Amstelland aan St. Maarten bevreemdt u dan ook niet; eerst in 1311 kwam het voor goed onder Holland's grafelijkheid, maar nog minder dat, al ging St. Maarten niet zelden krijg voeren, zelfs tegen de stad van St. Nicolaas, waarvoor hij zwichten moest, St. Pieter in deze wateren (geestelijk) uit visschen

ging. Rondom de dierbare Amestelle, in een wijden kring om Amstels eerste huis, als 't ware de hand reikende aan Ouderkerk, verrezen de bedehuizen van Osdorp, Slooten, Amstelveen en Diemen, reeds in 1225 genoemd, om niet te spreken van uw eigen oudste kerk. Hoe plichtmatig dus uw streven, om, waar zooveel van 's Keizers gift in uwe handen kwam, nu ook aan deze zijde van de Amsterdamse kogge het geestelijk net uittewerpen, de schuld der dankbaarheid te betalen, en als met Diemen vereenigd den wijden kring te sluiten.

Doch waarom zweef ik ook zoo lang in dien wijden omtrek? De allernaaste omgeving vraagt nog een blik. Van onzen bouwgrond geldt niet het bekende versje:

»Dat nu nog naneefs kny zich buygt op d'eigen pleek
Die d'olde vaeders was ten heiligh bitvertreck.»

Dat het uit Roomsche handen overging in de onze, is bepaald te danken aan de kerkliefde van eene door eene gansch andere cultuur beroemde firma in de onmiddellijke nabijheid 16). Maar dat er een huis als dit verrees, hoort, welk een lof de krachtige stemmen van eigen geestelijke en natuurlijke voorvaderen daarover uitspreken!

Gelijk ik reeds aanduidde: het ging daar achter en ter zijde van ons in 1573 17) hard tegen hard, wonde om wonde, leven voor leven: met wisselende kansen streed men er voor en tegen de vrijheid der ware religie. Doch er steeg spoedig eene betere ure voor het rampzalige Moorddam. Gij weet, hoe op den merkwaardigen Zondag van 25 Mei 1578 op en bij den St. Anthonisdijk, toen nog buiten het ban- en vangrecht der stad, in alle stilte door

teruggekeerde ballingen Christi, onder leiding van mijn offervvaardigen ambtgenoot van Til, gesmeekt werd om den onmisbaren zegen op het ontworpen bevrijdingsplan, en hoe reeds den volgende dag Joost Buik met de zijnen aan dienzelfden dijk werd toevertrouwd. Is het u niet, alsof gij thans den psalm dier martelaren hoort overgaan in een lofzang op de vreedzame voortzetting van hun werk? Ja, reeds aan onze afkomst waren wij verschuldigd hier te komen met de noodiging: „Komt, want alle dingen zijn nu gereed, om den Gastheer, die hervormde en bevrijdde, in de nabijheid van die onvergetelijke plek openlijk te eeren!

Openlijk? — Eenmaal buiten de Muiderpoort gedrongen, schiep de Stedemaagd als met een tooverslag in en op dezen drassigen bodem eene nieuwe stad, hare vele straten doopende met namen, die naast de 18^e, ook Amstel's gouden eeuw, op 't gebied der wetenschap, mede een vrucht der bevrijding, door Oranje's dappersten zoon voortgezet, bewoner en wandelaar doen gedenken. Linnaeus 18), Commelin 19), van Swinden, Wagenaar, Boerhave, Maurits, — zij zouden de stichting van een kerkgebouw als het middenpunt der niet minder dan twintig naar groote mannen genoemde straten 20) met dankbare vreugd begroeten. Immers was hun de godsdienst band, wijding, prikkel, doel van alle wetenschap, de heerschende macht in het menschelijk leven. De Kerk, die haar dient en voedt, verschuilt zich dan ook niet in hoeken, achter winkels, tusschen huizen. Zij roept overluid daarbuiten aan den openbaren weg; zij verheft hare stem op de straten; zij roept in het voorste der woelingen; zij spreekt hare redenen aan de deuren der poorten: God heeft „op den berg”, „voor áller aangezicht”

Zijn feestdisch bereid. Dies roept zij, ook in dezen, den raad der opperste Wijsheid vervullend, allen en een iegelijk, in welke levensbetrekking ook werkzaam, met luider stemme toe: „KOMT tot den maaltijd van den Heer der Heirscharen: alle dingen zijn nu gereed!”

Doet gij dat dan ook door te zingen:

GEZ. 39 : 1 en 4.

Jezus neemt de zondaars aan!
 Roept dit troostwoord toe aan allen,
 Die van 's levens rechte baan
 Op den dwaalweg zijn vervallen:
 't Rechte pad leert Hij hen gaan;
 Jezus neemt de zondaars aan!

Komt, gij allen, komt tot Hem!
 Zondaars, komt! wat zott u hindren?
 Jezus roept u, hoort Zijn stem,
 Hij maakt zondaars tot Gods kindren:
 Vrij moogt gij tot Jezus gaan;
 Jezus neemt de zondaars aan!

En nu, wat verwachten wij, nu zooveel werd vervuld, wat eisch des Heeren mag heeten? Wat verwachten wij van onze groote gemeente in 't algemeen, en van dit niet kleine deel in 't bijzonder; van haren Kerkeraad, vooral van hare Herders en Leeraars; van den Heer bovenal, wien we deze stichting gaan wijden?

Geenszins sta ik voor u in den Profetenmantel; maar de ervaring van 't verleden geeft toch wel eenig gezicht op de toekomst. Wij denken alzoo in de eerste plaats aan

de welbekende, licht verklaarbare, doch onverdedigbare verontschuldigingen, die ook van Christen-lippen gehoord zullen blijven. Misschien blijft de Linnaeusstraat veel meer eene wandel-straat dan dat zij eene Kerk-straat wordt. Velen verkiezen ook nu nog de armoede der stegen en de pijnlijke stekels der heggen boven den overvloed en den troost van den maaltijd des Heeren. Wat zullen wij daartegen doen? Wij blijven getuigen, en bidden, dat God hen overtuige van zonde, gerechtigheid en oordeel. De gewezen Joodsche begraafplaats hierachter mij en geheel een buurt ter rechterzijde van mij geeft, schoon onwillens, kracht aan de vermaning: „Gedenkt het woord des Heeren, dat niemand van die mannen, die genood waren, Zijn avondmaal smaken zou”; en zou die bazuin des gericht niet menigeen tot binnengaan nopen?

Ik zwijg maar van Wagenaar's geestverwanten. Was hij als historieschrijver meer geëerd dan betrouwbaar, vooral door zijne eenzijdige partijdigheid, die op hare beurt een Bilderdijk naar den anderen kant der geschied-beschouwing dreef, ook als kerkelijk man was hij verre van voorbeeldig; eerst onthield hij zich van, daarna onttrok hij zich aan de gemeenschap der Hervormde kerk, en ging zelf een kuddeke stichten. Zeker heeft hij niet verwacht, dat hij zoovele navolgers zou vinden in de eeuw, die hij mede hielp voorbereiden; maar in geen geval, dat de oude, trouweloos verlatene, verstootene moeder nog zoo vruchtbaar zou worden. Hunne spoedige bekeering verwacht ik echter niet: het zware oordeel, door de daad der afscheiding, allereerst over de afgescheidenen zelven gekomen, wordt eerst in den weg der verootmoediging opgeheven, en zelfverontschuldiging schijnt nog de alge-

meene taal van wie boetelingen moesten zijn. Maar toch mag ik hopen, dat dit kerkgebouw de eerste liefde van menigeen terugroept, dat het, als een onwederlegbaar bewijs van onuitroeibare levenskracht, tot veler geweten zal spreken, en althans dezen en genen tot de harten der vaderen, tot de kerk des Heeren zal wederbrengen. De Wagenaar's zullen hier althans niet winnen, allerminst de geestverwanten van onzen Boerhave, wiens geneeskundige spreuk ook voor de Kerk een goddelijk voorschrift is: „Door onthouding en rust worden de meeste ziekten genezen”, en wiens gemoed, zich mede schuldig keurend aan het bederf der kerk, zich verklaard zou hebben voor haar herstel langs den wettigen medischen weg. Immers, waar zich de schare verdrong rond het schavot van een ter dood veroordeelde, daar boog hij in de eenzaamste plek van zijn huis ootmoedig de knieën voor God, die hem genadig had bewaard voor zulke een ook door hem verdiende straf.

Verwachten wij, dat de Tollenaars-gezindheid, de weg tot eeuwigen roem, hier zal worden gewerkt en gesterkt; gij zult den tol der dankbaarheid verhoogen, nu gij de u bewezene genade vermeerderd ziet. U, bewoners dezer wijk, zal het zelfs eene eereschuld zijn, dit huis én met u zelven te vullen én te doen vullen; gij zult zeggen tot menigeen: Komt, gaat met ons en doet als wij! De nog ontbrekende gaanderijen maakt gij spoedig noodzakelijk, en gij zult u haasten, hier eene eigene plaats te nemen, om haar, zoo mogelijk, bij elke beurt te bezetten, ook met opvolging van den eisch der stichtelijke orde. Gasten van Watergraafsmeer zult gij gaarne zien komen, al zijn de armen van dit kruis niet lang; doch uwe medeleden in de oude stad zullen bij voor-

keur de kerken harer naaste omgeving bezoeken; een kalme kerk-gang voegt beter dan de onrustige kerk-ren; onze kerken moeten weêr buurt-kerken worden.

Doch inzonderheid het gevoel van behoefte zal tot getrouw kerkbezoek dwingen. In 't kerkgaan is het zeker niet gelegen, maar zonder dat zal 't zeker ook niet gaan. Zielevoedsel ontvangt men door aanteligen aan het avondmaal Gods, niet mogelijk zonder de kerkelijke gemeenschap der gasten; wordt zij verwaarloosd, er volgt een verdorring, als van een tak, die afgesneden werd van een vruchtbaren boom. Ja, dat is, ook in onzen tijd, een dadelijke belijdenis van den naam des Heeren.

Victorinus, zoo verhaalt Augustinus, diep bewogen door de lezing van de Heilige Schrift, zeide vertrouwelijk tot Simplicianus: „Weet, dat ik reeds een Christen ben.” „Ik zal het niet eerder gelooven en u tot de Christenen rekenen, was het antwoord, vóórdát ik u in de kerk zie.” Lachend antwoordde Victorinus: „maken dan de muren iemand tot een Christen?” — Evenwel, later kwam hij plotseling tot Simplicianus met de woorden: „Laat ons naar de kerk gaan, ik wil een Christen worden”; bevreesd dat hij anders niet van Christus beleden zou worden. Verwachten wij dan te veel, wanneer wij reeds menigeen hier voor het eerst of bij vernieuwing zien binnentreden, om te voldoen aan het onwraakbaar gebod: Komt, want alle dingen zijn nu gereed”?

De geëerde naam van Van Swinden, aan het hoofd van wiens straten onze kerk staat, plaatst nog iets schoone voor het oog der verwachting. Zijn lofredenaar (21) getuigde van hem: „van Swinden maakte zijne wetenschap dienstbaar aan

de verheerlijking Gods. Hij wist, in Wien hij geloofd had, van der jeugd af geloofd had, zonder ooit in zijne gevoelens te wankelen, zonder ooit te schromen om ze rond en openhartig te belijden. Hij had zijnen troost gevonden in Gods onfeilbaar Woord, en ook aan hem werd het woord vervuld: »Waarlijk, de godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de beloften beide des tegenwoordigen en des toekomstigen levens.» Ter vermeerdering van zulk een geest zal ook dit kerkgebouw dienen; immers het hoogste doel van allen kerkbouw. Maar mij dunkt, daar rijst nóg een lichtbeeld!

Met al de levendigheid van zijn Franschen aard, met al de kracht zijner wetenschappen en talenten, met het eerlijk karakter van een echten Staatsgezinde, had van Swinden de godin der Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap gediend, en alzoo ook medegewerkt tot zulk eene behandeling van de Kerk, als die de Israëliet, in de welbekende Gelijkenis, onderging van roovers. Olie en wijn werd in hare wonden gegoten, nu ook door de hand van Priester en Leviet, maar, werd van Swinden's dierbare 22) Kweekschool voor de Zeevaart in 1814 koninklijk weer opgericht, onze Kerk is niet volledig hersteld, zelfs niet in het bezit van hare goederen, opnieuw een voorwerp van loerende blikken en grijpende handen. Wij zijn er niet bang voor; als Christenen niet, die altijd goedsmoeds mogen zijn; als Amsterdammers niet, die niet enkel in hun wapen een leeuw hebben. Zelfs in die dagen der vereering van de alles en allen verdeelende, „ondeelbare Republiek” wist onze Gemeente hare afgezette Oranjegezinde Predikanten te onderhouden, en eene eeuw daarna vermocht zij, schoon van veler krachten beroofd, velen

ten voorbeelde, nog dit monument te stichten van kerkelijke liefde tot het Evangelie. En gansch de eeuw, die achter ons ligt, heeft geleerd, dat het beter is de Kerk te gebruiken dan te bestrijden; het laatste kwartaal inzonderheid, wat groote dingen God door haar kan doen. Dies siddere wij niet voor de tegenwoordige oproerzaaiers, al betreuren wij, vooral met een blik op Ouderkerk; waar een bloedig gevecht van Amsterdammers tegen Pruisen in 1787 de zwakheid van het Patriotisme deed gevoelen, dat de Boer wederom Alexandert bij mistpraam en kar 23), of dat men den Waldieper opnieuw naar het Staatsroer laat grijpen. Wij verwachten de komst des Heeren, en mitsdien nieuw leven, al is het in den weg van gericht en. Wij verwachten dientengevolge versterking van den geest, die van Swinden trouw maakte, zelfs tegenover dreigend geweld en veelvermogene tyrannie, aan zijn bezworen lastbrief, aan zijn ambt, aan zijne rechten en plichten, en van Swinden herschiep in een warmen Oranjegezinden Staatsraad van den eersten Koning Willem. Verzwinde alle oproergeest en alle roofzucht; ja in hope dient dit kerkgebouw voor menig een, om den Koning evenzeer te eeren als God te vreezen: voor een overgang als van den eersten tot den tweeden van Swinden!

Nog eens, wat verwachten wij? Nu met name in betrekking tot den Kerkeraad? — Dat niet langer „eenige plaatsen, tot exercitie van de waere religie gedestineert zynde, tot peerdestallen, soldaten ende vagebonden-logisen ende van sommige ambachtsluyden, als visscheren ende dyergelycken meer, misbruyct, verontreiniget ende verwoestet werden, tenderende tot ergernisse ende cleynach-

tinge van Godes heylige Woert", die bepaling van de Noord-Hollandsche Synode van 1586 24) hebt gij in het algemeen, noch in 't bijzonder uwe Kerkelijke Commissie van noode, terwijl uwe Bouwcommissie voor altijd de allernaaste omgeving in dat opzicht onder de hoede der burgerlijke wetgeving heeft geplaatst 26). Ontheiliging van het Kerkgebouw valt dus niet te duchten; doch zult gij zelf den Heer heiligen in uwe harten, en voorbeelden zijn der kudde, ook in getrouw gebruik van Godes avondmaal, en in dienende liefde?

Zal de Gemeente hare vele krachten samentrekken ten behoeve van haar eigen geestelijk welzijn, en daardoor medewerken tot de welvaart van velen buiten eigen grenzen? Zult gij dus in staat zijn, om eerlang over te gaan tot den bouw van een kerk in de buurt van het Sarphatipark en buiten de Raambarrière, tot uitbreiding van uwe kerkelijke philanthropie, tot de vermeerdering van het aantal predikanten?

Zonder dit laatste toch is geen voldoende herderlijke bearbeiding van de Gemeente mogelijk, die groote voorwaarde, ook der vermeerdering van kerkbezoek.

Met het oog op wat wij zien, mogen wij vooruitgang in dezen verwachten; mogen wij het ook doen voor onze broeders Diakenen? Gedenkt gij het woord: „het is zaliger te geven dan te ontvangen", dan deelen ook zij in uwe onbekrompen weldadigheid, die mede jegens hen onbekrompen moet worden. Zoolang onze Diakonie, even als onze Gemeente zelve, noodlijdend is, behoort de stroom van uwe liefdadigheid uitsluitend in hare zoo goed gegravene bedding te vloeien. Zeker, in ons »Wydtluchtigh Amsterdam" zijn „d'arme Weeskens" nog altijd „gehuyst

als groote Rijkken", doch dit sluit niet in, dat ze rijkelijk leven, of dat de Diakonale fondsen rijk zijn, of dat de Gemeente haar rijkelijk geeft. In 1660 was er bij eene uitgaaf van *f* 238,300 een batig slot van *f* 6000 26); en nu? Wij willen niet klagen, doch zagen gaarne, dat Diakenen van hun overvloed konden stichten een Toevlucht voor bejaarde burgerlijke Weduwnaars, veel meer te beklagen dan de Weduwen. Doch ook in dit opzicht zal, hoop ik, de dienst ter dezer plaatse u niet teleurstellen, terwijl gij zelve zult handelen naar het woord: »Komt, want alle dingen zijn nu gereed!"

Die roepstem zult gij hier gaarne vertolken, waarde Ambtgenooten! Amsterdam houdt men voor het hart des lands; onze gemeente zij de ziel van onbeschrijfelijk veel Christelijken arbeid; veel wacht men nog altijd van u in andere streken, zelfs in verre landen. Dat zal algemeen ten goede gedijën, mits wij maar het woord gedenken: »Een dienstknecht is niet meer dan zijn heer"; »zonder Mij kunt gij niets doen"; »Geeft rekenschap van uw rentmeesterschap"; in 't kort, zoo wij maar naar den zin en in den Geest des Heeren Zijn woord vertolken: »Komt, want alle dingen zijn nu gereed." Ik weet, dat is uw bid-dend streven; gij weet, dat is mijne verwachting. Daarom noodig ik met alle vrijmoedigheid het zanggezelschap uit tot het zingen van het lied 1):

Gode ter eere daagde eindlijk dit Heden;
 Nu wordt uw hoop, uw verlangen vervuld,
 Nu ge voor 't Woord van den Koning der eere
 Zorgen en bouwen verwisselen zult!

1) Door zeker iemand gemaakt naar de melodie van A b t.

Gode ter eere verdwijn' alle donker:
 Nu ziet gij alles gereed en onthuld;
 't Smachtend verlangen naar god'lijke ruste
 Word' hier bij aanvang en voortgang vervuld!

Gode ter eere verkondt nu, gij Leeraars!
 Weg en Geleide naar de hemelsche kust!
 Eng'len gelijk, die, met heilige geestdrift,
 Zwervers! U dienen ter zalige rust!

Doch, Geliefden! Wij zouden geenerlei verwachting van iets goeds hebben, indien onze verwachting niet ware van Hem, die Israels Verwachting blijft en naar Zijnen rijkdom al onze nooddrift vervullen zal. Laat ons niet enkel het woord des bevels gedenken, maar ook dat der belofte, waarop Hij ons deed hopen! Donker zij de tijd, zwaar de strijd, klein onze kracht; vast is de belofte van den Almachtige en Getrouwe en Genadige: »Ulieden, die mijnen Naam vreest, zal de Zon der gerechtigheid opgaan, en er zal genezing zijn onder zijne vleugelen.»

Welaan! Dat wij dus met het oog op dien grond onzer hope dit gebouw met geheel zijne bestemming onder Zijne hoede plaatsen en het Hem overgeven, opdat Hij er als de Gastheer in wone, en zegene!

Laat mij dan uw tolk zijn, door dankend en biddend den Heere het gebouw toe te wijden! — —

Komt, herhalen wij allen ons A m e n door te zingen:

GEZ. 221 : 1 en 3

God des Vredes! heil en vrede
 Heeft Uw Woord eens toegezeid
 Aan het huis, met dank en bede
 Tot Uw eere toebereid.

Hier ook wilt Gij zeker wonen
 Onder 't loflied, dat er rijst,
 Om Uw heerlijkheid te toonen
 Aan de schare, die U prijst.

Zegen allen, die hier nad'ren;
 Prijk' eens menig naam met eer
 Op de vlekkelooze blad'ren
 Van het Boek des Levens, Heer!
 Dat wij eens met Jezus' vrienden,
 En verlost door Zijne hand,
 D'eerplaats in Uw tempel vinden,
 In het eeuwig Vaderland!

Nu zij het ons dus, als klonk ons in oor en hart de stemme Gods: »Komt, alle dingen hier zijn nu gewijd: ontbindt de schoenen van uwe voeten; want de plaats, daar gij staat, is heilig land»; het gebouw is des Heeren, een kerk, een heiligdom van Christus.

Geloofd zij dus de Heer, die U, Uwe Commissie, haren Voorzitter dezen zegen geschonken heeft, en al Zijne woorden zal vervullen!

De Heer onze God zij met ons, gelijk als Hij geweest is met onze vaders; Hij verlate ons niet, en begeve ons niet; neigende tot Zich ons hart, om in al Zijne wegen te wandelen, en om te houden Zijne geboden en Zijne inzettingen, en Zijne rechten, en verhoorende onze gebeden om vermeerdering van genade! Hij wone aan deze plaats met de volheid Zijner liefde!

De Heere Christus, die den sleutel Davids heeft, geve u, Kerkeraad en Dienaren des Woords, de sleutelen van het Koninkrijk der hemelen goed te gebruiken, en niet minder U, Algemeene Kerkeraad, de sleutels van dit ge-

bouw, die ik U terstond namens mijne Commissie ter hand stel, tot Zijne eer aan te wenden! Hij vervulle u met Zijne genade!

De Geest der genade en der gebeden, de Geest des Heeren Heeren, ontsluit onze harten bij voortduring en toeneming, ons en onze Gemeente, en vervulle deze Kerk, geheel de Kerk, met Zijne heiligheid, met Zijne zaligheid!

Onze verwachting is van den drieëenigen God, van wiens kennis en lof de gansche aarde spoedig vol zij.

AMEN, ja AMEN.

Nadat nu Dr. Vos hem de sleutels overhandigd had, nam de Voorzitter van den Algemeenen Kerkeraad het woord, zeggende:

Geachte Commissie tot den Bouw van de 12de Kerk!

Het is mij als Voorzitter van den Alg. Kerkeraad eene aangename en vereerende taak, de sleutels van dit kerkgebouw namens U uit de handen van uw Voorzitter over te nemen, en in die overdracht eene twaalfde kerk uit de hand van God als eene onwaardeerbare Kerstgave voor de Gemeente te ontvangen. De tweede Kerstdag van het jaar onzes Heeren 1892 is haar om deze oorzaak een feestdag, rijk aan de schoonste vervullingen en de zaligste verwachtingen, en waar zij liefst van alles den wenk volgt, haar door dit heilighdom gegeven, dat met zijne vriendelijke torenspits stil-verheven maar veelbeteekenend naar boven wijst, roep ik in haar midden en uit haar naam dankbaar uit: „Dat heeft God gedaan. Hallelujah!”

Dankbaar opziende tot God, in de tegenwoordigheid

van den Kerkeraad en zijne Commissie's, van Gemeente en verdere belangstellenden in deze plechtige ure op dit hoogheerlijk feest verklaar ik, Johannes Jelis van Noort, als Voorzitter van den Alg. Kerkeraad, de Muiderkerk tot een der Kerkgebouwen behoorende aan de Nederduitsche Hervormde Gemeente van Amsterdam, door den drang des geloofs en de hand der liefde gesticht tot den Dienst des Woords en der Tafelen, de bediening der H. Sacramenten en de openlijke aanbidding van den Christus Gods voor thans levende en volgende geslachten.

Ik doe dat echter niet zonder U, Commissie voor den bouw der 12de Kerk! namens Kerkeraad en Gemeente in 't openbaar dank te betuigen voor wat Gij in de kracht Gods hebt ondernomen, en thans met den zegen Gods ziet bekroond. Doch ik weet te spreken overeenkomstig u aller begeerte, als ik dien dank aan U allen samenvat in den dank aan een uwer, aan den man, die thans een zijner liefste wenschen ziet vervuld, en alzoo een zijner schoonste levensdagen ziet aangebroken. Geachte Voorzitter der Commissie, hooggeschatte br. Vos! niet het minst aan U de dank voor wat Gij ook in dit opzicht voor de Gemeente en de Kerk zijt geweest. Daar staat dan „het kind van veel zorgen en gebeden, en betrekkelijk ook des ouderdoms”, het kind, waarvan het, al draagt het den naam van Johannes ook niet, toch door Gods genade gelden zal: „Velen zullen zich over zijne geboorte verblijden.” Onder die velen zijt vooral Gij verblijd, gelijk ons zoo treffend bleek uit uw bezielend en bezielend woord, tintelende van liefde voor de Kerk, voor de wetenschap, bovenal van liefde tot God, Die U deze vreugde bereidt. Ja, deze ure zal eene der gewichtigste blijven in de geschiedenis onzer Am-

sterdamsche Gemeente, doch ook in die van uw eigen leven. Geve de Heer U als de eigenlijke vervulling van de verwachting dezer ure te zien, dat dit bedehuis de roem onzes Gods verhoogt, en medewerkt tot den bloei der Kerk, „wier hemelsche roeping”, volgens uw eigen woord, in dagen van strijd, „zoo lang duurt, als onze natie zal bestaan en de Heer vertoeft te komen”, der Kerk, wier levenskracht in onze dagen op zwaarder proef is gesteld dan ooit te voren. Sta dit heiligdom te midden van de onrustbarende teekenen der tijden en van de oordeelen Gods, die komende zijn over de gansche aarde, als een sprekend bewijs van wat de liefde tot de Nederlandsche Hervormde Kerk, bovenal het vertrouwen op den God van Neerland's Kerk in het laatste decennium van de 19de eeuw heeft verricht! Zij het kerkgebouw, hier verzezen, eene rijk gezegende plaats voor allen, die tot de Gemeente behooren, inzonderheid voor hen, die in de Muiderkerk eene lang gewenschte Muiderbuurt-kerk mogen begroeten! Is de Gemeente op dezen dag in den geest met de Oostersche wijzen opgegaan naar Bethlehem, om den geboren Koning te aanbidden, alle wenschen en beden voor haar in verband met dit kerkgebouw vereenig ik in deze woorden: „mogen door de prediking des Woords en door al wat hier geschiedt, velen hun knie leeren buigen in den naam van Jezus, hem brengende „het goud van hun geloof, de wierook van hun gebed en de myrrhe van hun hartgrondig berouw”, tot heerlijkheid Gods des Vaders.

Doch mijne taak eindig ik dan ook niet zonder het kerkgebouw tot dat doel over te dragen aan hen, die de stoffelijke belangen der Gemeente met zooveel ijver en trouw behartigen. Aan uwe zorg wordt het Kerkgebouw,

des noodig, aanbevolen. WelEdelgeborene Heeren, leden van de Kerkelijke Commissie! wien ik thans de eer heb de sleutels als zinnebeeld van uw recht en uwe roeping te overhandigen, met de bede, dat »de oogen des Heeren nacht en dag open mogen zijn over dit huis, over deze plaats, van dien God“, Die ook het EdelAchtb. Hoofd onzer burgerlijke gemeente sterke, mede tot bescherming van dit kerkgebouw.

Bovenal, wordt het door den Kerkeraad opgedragen aan God, aan den God van Neerland's volk en Neerland's kerk, aan God, wien van allen, van alles, altijd, alléén al de eere toekomt, voor wat Hij in zijne gunste ons gaf.

Ik doe het ten besluite uit naam van ons allen met de woorden van David, Israëls Koning, gesproken met het oog op de gaven hem toegevloeid voor den tempelbouw: „Nu dan, onze God! wij danken U en loven den naam Uwer heerlijkheid... het is alles van U, en we geven het U uit Uwe hand!“

AMEN.

De Heer N. J. van Limmik Jr. antwoordde daarop het volgende:

Geachte Voorzitter!

Als Voorzitter van de Commissie tot het bestuur over de Kerkgebouwen, goederen, fondsen en inkomsten der Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier, aanvaard ik gaarne Uwe opdracht, om ook dit nieuw gestichte Kerkgebouw onder haar bestuur en zorg op te nemen.

Ik breng daarbij allereerst een woord van dank, ook onzerzijds, aan de Commissie van den bouw, die zich zoo veel moeite getroostte en aan allen die daaraan hebben medegewerkt. Waar de zorgen der Commissie thans eindigen, nemen wij die gaarne over, omdat wij ook in dezen onze taak wenschen te vervullen, en aan den bloei en de uitbreiding dezer groote Gemeente mede te werken.

In het merkwaardig verschijnsel dat, in het betrekkelijk korte tijdsverloop van nog geen tien jaren, nu reeds twee nieuwe Kerkgebouwen zijn gesticht, zie ik het bewijs dat bij de Gemeente nog godsdienstzin en offervaardigheid bestaat, maar vooral ook dat de Heer der Gemeente met Zijnen zegen nog niet van ons geweken is.

Hij blijve ons verder nabij en make de verkondiging van Zijn Evangelie en de prediking van het welbehagen Gods in menschen, ook in dit Kerkgebouw voor veler harten ten zegen, tot in lengte van dagen.

Dr. Vos betuigde daarop zijnen hartelijksten dank voor de door den Voorzitter des Kerkerads gesprokene woorden, met de bede dat Ds. van Noort zelf niet het minst tot in lengte van dagen, aan vele gasten geestelijke gaven van 's Heeren tafel mocht uitdeelen.

Nadat Z.Eerw. nu nog voor een in het kerkgebouw optehangen klok als feestgave van onbemiddelde wijkelingen bedankt, de collecte aanbevolen, en den Nieuw-Testamentischen zegen uitgesproken had, werd de geheele plechtigheid besloten door het Zanggezelschap, zingende Gez. 178: 4, op eene wijze van Mendelssohn:

Ja, God des Vredes! blijf ons bij;
Uw vreed', Uw gunst in Christus zij
Ons uitzicht, aller vreugde!
Dat elk, dat jeugd en ouderdom
Zich bij dit vredefeest alom,
In U alleen verheugde!
Dat nu
Tot U
't Halleluja,
't Halleluja,
Hooger rijze!
Halleluja! U ten prijze! 27)

AANTEEKENINGEN.

1. Zie over Inwijding: Deut. 20 : 5, Spr. 22 : 6, Gen. 14 : 14, Num. 7 : 11, 1 Kon. 8 : 63, 2 Kron. 7 : 5, Dan. 3 : 2, 3, Ezra 6 : 16, 17, Neh. 12 : 27, Ps. 30 : 1, Joh. 10 : 22, Hebr. 9 : 18, 10 : 22; en Dr. G. D. J. Schotel: De Openbare Eeredienst der Nederl. Herv. Kerk, bl. 16 en 17.

2. Hier zou een woord volgen tot den Heer Burgemeester en den Wethouder van Publieke Werken, bijaldien zij aan de door de Commissie hun bijzonderlijk gedane uitnoodiging blijkbaar voldaan zouden hebben.

3. Nu werd den spreker de Bijbel voor den kansel ter hand gesteld.

4. Bij gelegenheid van een jubilé der firma had zij een 25-tal exemplaren op velijn papier gedrukt. De van dezen feestdruk overige exemplaren had een brand, die in het magazijn van de Heeren Brandt & Zn. uitbrak, vernield. Het eenige, dat nog in hun bezit was, werd bereidvaardig voor de 12de Kerk bestemd.

5. De titel der eerste kerkvoogden in deze gemeente. Zie WAGENAAR, Amsterdam... beschreven, I, 102, en II, 106. De namen der vier eerste kerkmeesters waren, volgens hem: Heyn Nutaertssoen, Tideman die Zael, Claes Duvelant en Claes van den Damme (1333).

6. Ongeveer 100 jaar geleden werden officieel de tien kerken geschat op eene gezamenlijke waarde van f 214000, en hun meubilair op f 3725.

Thans zijn de twaalf kerkgebouwen zonder eenig orgel of bankje verzekerd voor $2\frac{1}{2}$ millioen. Zou de waardeering van de Christelijke religie ook zooveel gerezen zijn?

7. Zij bestond, behalve de Voorzitter, uit de Kerkeraadsleden Ds. A. Voorhoeve en Ds. F. H. Herfkens, de Ouderlingen H. Oyens (die echter wegens verandering van woonplaats bedanken moest), M. Wiegand, H. C. Steenberg en C. G. Crone, en de Diakenen H. Groenewegen, J. Brouwer en J. H. V. Riemens (die ook, doch eerst onlangs geleden, de Gemeente metterwoon verlaten moest).

8. Boven de hoofdboort aangebracht, om ook alzoo bestendig te protesteeren tegen het gebruik door anderen van het onze Gemeente ontstolen zegel.

9. In de toen om bijdragen der Gemeente uitgevaardigde circulaire.

10. Ik neem de vrijheid hier te verwijzen naar mijn: »De Overwinning des Geloofs. De Gereformeerde Gemeente van Amsterdam in 1578. Amsterdam Höveker & Zoon, 1878.»

11. De Amsterdammers behoorden immers tot 1334 tot Ouderkerk, waar ook het eerste huis van Amstel heeft gestaan.

12. Zie over deze en de volgende bijzonderheden omtrent Amsterdam: Wagenaar, op het Register, 3de Dl.

13. Hasebroek, Winterbloemen, blz. 93.

14. Zie: Mr. Fokkens, Beschrijvinge der wijdt vermaarde koopstadt Amstelredam.

15. Vergelijk over de hier bedoelde schenkingen: Het oudste Cartularium van het Sticht Utrecht. Uitgegeven door Mr. S. Muller Fz., 1892, blz. 26 en v. v. »Amuden» = Muiden; »Almere» = Zuiderzee.

16. Bedoeld wordt de Firma Groenewegen. Om dit plekje gronds

meester te worden, moest zij geheel de strook grond, waarop nu reeds de 1ste en 2de Van Swindenstraat (Noord- en Zuidzijde nam.) verrees, uit de hand van den eigenaar koopen. Een beter plaatsje was er niet voor te vinden. Wel hadden wij ook het oog laten vallen op een stuk grond aan de overzijde, der Stad toebehoorend; doch de daarvoor gestelde eisch (f 100 per vierkante meter!!) werd niet eenmaal in overweging genomen.

17. Vgl. Wagenaar ter plaatse.

18. De beroemde plantkundige.

19. Commelin is ook, en een waardiger, penvoerder, dan Wagenaar. Deze laatste geschiedschrijver, geb. 21 Oct. 1709, heeft onder zijn gepruikt en zelfwelbehagelijk conterfeitsel het volgende versje van Jan de Kruyff:

Aanschouw de beeldtenis van uw' Historieschrijver,
O Neerland, en erken, met mij, zijn waarheidszin
Zijn wijze kundigheid scherpt ons rechtschapen ijver
Voor Overheid en Wet, voor deugd en vrijheid in.
Dus ziet men WAGENAAR elk aan zijn pen verplichten,
Zijn Vaderland, zijn Stad, zichzelf' eene eerzuil stichten.

20. De namen van de kerkelijke wijk, waarin de Muiderkerk staat, zijn genoemd, voor zooverre naar personen, naar Blasius, Boerhave, Burman, Commelin, Cruquius, Dapper, Deyman, Domselaer, Leeuwenhoek, Linnaeus, Maurits, Miquel, Pontanus, Ruysch, Swammerdam, Van Swinden, Pieter Vlaming, Vrolik, Wagenaar, Wijttenbach, en Von Zesen.

21. Zie HULDE aan de Nagedachtenis van Jean Henri van Swinden. Bij C. Cövens en P. Meyer Warnars 1824; waarin zich de bedoelde lofrede bevindt, door Mr. David Jacob van Lennep uitgesproken; inzonderheid bl. 70 en 71, en een gedicht van Klijn, waarvan men vooral bl. 86 leze. Van Swinden was den 8 Juni 1746 geboren, en werd een beroemd Wis- en Natuurkundige; reeds in Dec. '66, dus op 20-jarigen leeftijd, werd hij Hoogleeraar in de Natuurkunde en bespiege-

lende Wijsbegeerte aan de Hoogeschool te Franeker; in 1785 kwam hij aan het Athenaeum van Amsterdam. Daar geraakte hij verward in het politieke leven, werd een van des volks representanten, en zelfs in 1801 lid van het Uitvoerend Bewind. Vgl. zijn *Advis over de Nationale Conventie* enz. 22, 23 en 24 Juli 1795, en *Rapport over het Bijeenroepen der Grondvergaderingen*, 1796.

Maar desniettemin was en bleef hij een eerlijk en rechtschapen man. Vgl. Groen van Prinsterer, *Handboek*. 2de D., bl. 897 en 914 (2de druk). Vooral bij de opheffing van de Zeevaartschool en bij eene begroeting van Koning Lodewijk gedroeg hij zich waardig.

Hij was een vruchtbaar voorganger in het voor een viertal jaren opgeheven *Felix Meritis*, waar hij niet minder dan 105 maal optrad. Vgl. zijne *Redevoering en Aanspraak ter inwijding* enz. ... 31 Oct en 1 Nov. 1788, te Amsterdam bij G. Warnars 1789.

22. Zie: »Verslag der verrigtingen van Commissarissen over het Vaderlandsch Fonds enz. gedaan aan de gezamenlijke Stichters, Donateurs en Begunstigers van gemeld. fonds.» — »Gedenkschriften betrekkelijk tot het kweekschool voor de Zeevaart 1791», en »Aanspraak gehouden in de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam, op 28 Febr. 1814, ter gelegenheid van het wederoprichten van hetzelfde gesticht.»

23. Dit herinnert *Bilderdijk's Krijgszangen van Tyrtæus*. Vgl., ook voor het aandeel, dat *Bilderdijk* had in de bij Ouderkerk en elders behaalde zege der Pruisen op de Amsterdamsche Patriotten: da Costa, *De mensch en de dichter Willem Bilderdijk*, bl. 72 vv.

24. Zie: Dr. Reitsma en Dr. van Veen: *Acta der Prov. en Partic. Synoden* enz., 1ste D., bl. 134.

25. Tengevolge van de bij de verkoopcontracten opgelegde *Servituten* en van de met de stad aangegane verbintenissen.

26. Zie het bovengenoemde boekje van Fokkens.

27. Het orgel, waarbij al de liederen gezongen werden, gratis ten gebruike afgestaan, is uit Breebaart's orgelhandel, Damrak 23.

